

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och
jordbruksvetenskap

Tillgängliga och trivsamma parkmiljöer för personer med synnedsetsättning

en kvalitativ intervjustudie för landskapsarkitekter

Linnea Tillenius

Titel: Tillgängliga och trivsamma parkmiljöer för personer med synnedsättning: en kvalitativ intervjustudie för landskapsarkitekter

Engelsk titel: Available and Enjoyable Park Environments for People with Visual Impairment: a Qualitative Interview Study for Landscape Architects

© Linnea Tillenius

Handledare: Marina Queiroz, SLU, institutionen för stad och land

Examinator: Ylva Dahlman, SLU, institutionen för stad och land

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur

Omfattning: 15 hp

Nivå: Grundnivå G2E

Kurs: EX0725, Projekt i landskapsarkitektur

Landskapsarkitektprogrammet, Ultuna

Nyckelord: orienterbarhet, parkmiljöer, sinnesintryck, synnedsättning och tillgänglighet

Alla bilder i arbetet publiceras med erforderliga tillstånd.

Publiceringsår: 2017

Publiceringsort: Uppsala

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se/>

Sammandrag

För att människor ska kunna delta och trivas på likvärdiga villkor i samhället har landskapsarkitekter ett ansvar att anpassa utomhusmiljöer efter olika behov. Grönområden såsom parkmiljöer bidrar med positiva effekter för människans hälsa och välbefinnande. Syftet med denna uppsats var att undersöka vilka behov personer med synnedsättning har för att kunna ta del av offentliga parkmiljöer. Detta undersöktes med hjälp av kvalitativa semistrukturerade intervjuer, liksom ett samtal, vilket möjliggjorde att informanterna själva kunde påverka innehållet i resultatet. Totalt medverkade 16 informanter i olika åldrar med olika grad av synnedsättning och en specialpedagog med kunskap om syn. I resultatet framgår det att åtgärder såsom färg- och ljushetskontraster, taktila material, lokaliseringssjund och informationsskyltar krävs för en god tillgänglighet samt orienterbarhet. Dock innebär den individuella synförmågan att det behövs en variation av åtgärder för att tillgodose olika behov hos personer med synnedsättning av olika grad. Nyckelord; orienterbarhet, parkmiljöer, sinnesupplevelser, subjektiva erfarenheter, synnedsättning och tillgänglighet.

Abstract

In order for people to be able to access and enjoy physical outdoor space in the society on equal terms, landscape architects carry a responsibility to adjust these environments to the varying needs amongst the public. Green spaces such as public parks contribute to the health and wellbeing of the people who have access to them. The purpose of this essay was to examine needs in order to design accessible and enjoyable public park environments for people with any kind of visual impairment. Qualitative and semi-structured interviews were carried out with a total of 16 people of different ages and with different visual impairments. One of the interviewees works, as a special educational needs teacher with knowledge of vision. The chosen method of interviewing enables the interviewees to strongly influence the content of the interview and therefore the end result of this work. The result from the interviews show that certain measures can be taken when designing parks, which are essential to ensuring that people with a visual impairment have access to them. Such measures include; using contrasting colours and light, using tactile materials as well as sounds and information boards for orientation. Since the degree of sight varies amongst people with visual impairment, it is important that the measures taken are plentiful and varied to ensure that different needs are being met. Keywords include; orientation, park environments, sensations, subjective experiences, visual impairment and accessibility.

Innehåll

Innehåll	6
Introduktion	5
Bakgrund	6
Tillgänglighet och orienterbarhet	6
Trygghetskänslan i offentliga rum	7
Kontrast med belysning och färg	7
Betydelsen av hörsel- och känselintryck	8
Syfte	9
Frågeställning	9
Begreppsprecisering	9
Metod	9
Genomförande	10
Analysmetod	11
Resultat	11
Tillgänglighet	12
Analys	12
Orienterbarhet	13
Analys	15
Information	15
Analys	16
Trygghet	16
Analys	17
Kvalitéer	17
Analys	17
Sammanställning av aspekter	18
Diskussion	19
Resultat	19
Tillgänglighet	19
Orienterbarhet	20
Information	20
Trygghet	21
Kvalitéer	21
Metod	22
Slutord	23

Introduktion

En ständig förtätning av många städer medför att befintliga eller potentiella gröonstrukturer tas i anspråk, vilket riskerar att hämma biologisk mångfald och leda till sämre folkhälsa (Världsnaturfonden 2016). Det pulserande stadslivet innebär i kontrast till grönområdena en uppmärksamhet som kan sakna spontanitet, vilket anses ha en avkopplande effekt (Statens folkhälsoinstitut 2009, s.15).

Grönområdena skapar en möjlighet för social interaktion och sammanhållning (Statens folkhälsoinstitut 2009, s.18) samtidigt som växtlighet bidrar med ekologiska tjänster. Växterna hjälper till att reglera temperaturskillnader orsakat av klimatförändringar och att filtrera luften vilket minskar andelen föroreningar, i parkmiljöer upp till 85 % (Statens folkhälsoinstitut 2009, s.18).

Enligt professor Cecil Konijnendijks et al. (2013) sammanställning av forskning under främst 2012 beträffande parkmiljöer, bidrar parker till fysisk aktivitet och har en positiv inverkan på psykisk hälsa samt stressnivån (Konijnendijk et al. 2013, s.10). Det rofyllda och levande parkrummet är en tillgång i staden som kan innebära en mer lättåtkomlig vegetation i jämförelse med en vild skogskaraktär. Den helt eller delvis anlagda grönskan skyddas och förvaltas för att erbjuda en kollektiv eller enskild vistelse i det rekreativa rummet. Det är en miljö som bör ingiva känslan av trygghet och säkerhet, oavsett om den är välbekant eller nyupptäckt.

Många människor lever i en verklighet där möjligheten att röra sig fritt och vistas på offentliga platser saknas. Människor ska kunna vistas i offentligheten på lika villkor oavsett könsidentitet eller uttryck, sexuell läggning, etnicitet, funktionsvariation, trosuppfattning, socio-ekonomisk status, ålder eller intressen. Det är därmed viktigt att skapa förutsättning för funktionsöverskridande lösningar i samhället som motverkar en normalisering av samhällsgrupper och istället stödjer att vi alla är unika med vår egen bakgrund. Landskapsarkitekter har ett gemensamt ansvar att tillgodose olika behov hos enskilda individer vid planering och gestaltning av utomhusmiljöer.

I en seende värld där synintrycket dominerar sker en diskriminering som leder till utanförskap när personer utesluts på grund av nedsatt syn. Att inte ges möjligheten att kunna se, höra eller känna var en befinner sig eller är på väg skapar en känsla av otrygghet.

Som framtida landskapsarkitekt vill jag delta i bidragandet till ett jämlikt och hållbart samhälle där människor känner sig inkluderade samt delaktiga. Denna uppsats är en intervjustudie som bidrar med kunskap för landskapsarkitekter om vilka behov som behöver tillgodoses för att personer med synnedsättning ska kunna ta del av parkmiljöer.

Bakgrund

Av Sveriges befolkning är det ungefär 23 procent som anser sig ha en funktionsvariation (Statens folkhälsoinstitut 2009 s.34). Enligt Socialstyrelsen är det ungefär en procent av befolkningen som har en synnedsättning varav majoriteten är äldre (Synskadades Riksförbund 2016).

Synnedsättning innebär en svårighet att läsa, att orientera sig eller att uppfatta omgivningen via synintryck (Synskadades Riksförbund 2016). Detta kan variera i olika grad beroende på om personen har en grav synnedsättning eller synsvaghet. Med synsvaghet menas att synfelet inte kan åtgärdas med hjälp av glasögon. En grav synnedsättning innebär blindhet, att inte kunna se. Det kan även innebära en förmåga att se skillnad på ljus och mörker. Där emellan är en diffus gräns beroende på bland annat yttre omständigheter såsom solljus vilket kan påverka hur människor ser (Synskadades Riksförbunds 2016, s.5).

Synnedsättning kan vara medfött eller bero på en förändring över tid när synförmågan försämras på grund av skada eller sjukdom (Infoteket om funktionshinder – information från Region Uppsala 2017).

I Sverige finns det bland annat intervjustudier som undersöker hur personer med synnedsättning värderar kulturmiljöer (Bellberg 2010), vilka växter som är doftrika och användbara för upplevelsen (Larsson 2015) samt hur naturmiljöer uppfattas utan synintryck (Malmgren 2008). Huruvida detta bekräftas i parkmiljöer är betydande inom stadsplanering för att tillgodose behov hos personer med nedsatt syn.

Tillgänglighet och orienterbarhet

I plan- och bygglagen (2010:900) regleras krav på en god livsmiljö vilket innebär att de offentliga platserna är tillgängliga och användbara för alla människor i samhället (SFS 2013:867). Hinder som påverkar tillgänglighet eller användbarhet på offentliga platser ska åtgärdas, förutsatt att det är enkelt att åtgärda både praktiskt och ekonomiskt (SFS 2011:335).

För personer med synnedsättning finns det i många kommuner ett behov av skyltar, bra belysning och kontrastmarkering av kanter när det till exempel råder en fallrisk (Synskadades Riksförbund – Stockholms och Gotlands Län 2017).

Tillgänglighetsåtgärder är bland annat ledstråk som är naturligt befintliga inslag som går att följa, till exempel ett räcke, en fasad eller en kant. Ledstråk kan även vara mötande material såsom gräs och asfalt vilket är möjligt att se eller känna. För att personer med nedsatt syn ska kunna följa en riktning eller rörelse inom ett område krävs konstgjorda ledstråk- och ytor när naturliga inslag inte är möjliga. Dock kan en viss teknik behövas för att användare av den så kallade vita käppen ska kunna uppfatta vad de konstgjorda ledstråk- och ytorna signalerar, vilket kan resultera i att personen behöver sakta ned i hastighet (Synskadades Riksförbunds 2016, s.5). De designutformade stenplattorna används bland annat för att varna eller visa en riktning vid exempelvis en korsning. Dessa får dock inte ersätta trottoarkanter. För uppfattning av ledstråk- och ytor gäller att dessa kan urskiljas genom att kontrastera mot närliggande yta. Ledytor kan även vara ljud vilket kan

hjälpa en person att lokalisera var en är, eller ljuskällor som kan hjälpa synsvaga personer att uppfatta en väg (Synskadades Riksförbunds 2016, ss.6-8).

En separering av gång- och cykelbanor utformas med hjälp av kanter eller räckan med en ljushetskontrast mot omgivning. Detta behöver även uppfattas taktilt för användare av den vita käppen (Synskadades Riksförbunds 2016, s.12).

När marken är sluttande föredras användning av ramp istället för trappa. I de fall trappor används behövs en markering både i början och i slutet av trappan med en kontrast eller hela trappan om det är färre än tre trappsteg. Trappan eller rampen behöver även förses med ledstänger längs med båda sidor vilka går att följa på två höjdnivåer (Synskadades Riksförbunds 2016, ss.13-14).

Skyltar riskerar att upplevas bländande om belysningen inte riktas uppifrån. Att skyltarna stationeras och utformas likartat är logiskt och orienterbart. För god läsbarhet lämpar sig skyltar placerade på ett kort avstånd som uppfyller en ljushetskontrast och är placerade i en höjd för personer både i stående samt sittande position. Komplement till svartskrift i tydlig textstorlek bör vara skrift i upphöjd relief, punktskrift, ljud och enkla symboler (Synskadades Riksförbunds 2016, s.20).

För att ge en överblick över ett område kan reliefartade översiktsplaner och modeller anläggas. Dock bör taktila planer, informationsskyltar och modeller endast komplettera personlig service vilket främst är viktigt vid besök i nyupptäckta miljöer (Synskadades Riksförbunds 2016, s.21).

För en god användbarhet av tillgänglighetsåtgärder krävs det att företag och kommuner informerar om vad som genomförts i olika miljöer för att detta ska kunna uppfattas (Synskadades Riksförbunds 2016, s.30).

Trygghetskänslan i offentliga rum

Denna bakgrund avser offentliga miljöer och är inte baserad på upplevelsen av trygghet hos personer med synnedbörning.

Enligt Brottsförebyggande rådets nationella trygghetsundersökning (2016) upplever fler kvinnor än män i åldrarna 16 till 79 år en otrygghet i offentliga rum, 31 % av kvinnorna och 9 % av männen. Resultatet visar en ökad otrygghet hos befolkningen sedan 2015 vilket främst beror på att otryggheten hos kvinnor ökat med 6 procent (Brottsförebyggande rådet 2016, s.90).

För en ökad trygghetskänsla bör gestaltningen möjliggöra en enkel avläsning av omgivningen, exempelvis mötande människor. Under mörka kvälls- och nattimmar kan belysning med svagt ljussken bidra med ett fortsatt mörkerseende. Dessutom är det ofta mer effektivt att belysning riktas mot exempelvis träd och buskar längs med ett gångstråk istället för över hela miljön, både för trygghetskänslan och den estetiska upplevelsen (Boverket 2010 s.73).

Kontrast med belysning och färg

Vid kontrastsättning är det viktigt att tänka på hur dagsljus respektive artificiellt ljus påverkar upplevelsen av miljön (Synskadades Riksförbunds 2016, s.22). Färg- och ljushetskontraster påverkas bland annat av olika väderförhållanden som exempelvis solljus, regn och snö vilket kan innebära att färger bleks, ljushetskontraster förändras såsom när material blir våta eller att riktmärken eller nivåskillnader blir övertäckta av snö (Boverket 2005, s.86).

Vid synintryck anpassas ögat efter den ljusaste punkten vilket innebär att stora kontraster mellan ljust och mörkt kan orsaka en bländningsrisk som kan leda till att det blir svårt att orientera sig (Boverket 2010 s.72). Med bländfri belysning menas att ljuskällan riktas uppifrån och är anpassad efter olika höjder för att ljuset inte ska riktas i ögonen. Ljuskällan bör vara god och jämn utan avbrott med mörka partier vilket för synsvaga kan innebära att nivåskillnader och kontraster tydliggörs (Synskadades Riksförbunds 2016, ss.19-20). Belysning som har begränsad färgåtergivningseffekt leder till att kontraster i miljön blir svårare att urskilja. Även om det finns energieffektiva ljuskällor som samtidigt bidrar med en god ljuskvalitet, finns det fortfarande ett behov av teknisk utveckling (Boverket 2010 ss.78-79).

För färgkontraster finns det ett system som på engelska kallas ”Natural color system”, NCS, vilket är en standard som används i Sverige. Varje färg har en beteckning där ljushetskontrast bestäms enligt en gråskala (Synskadades Riksförbunds 2016, s.4).

Betydelsen av hörsel- och känselintryck

Enligt Sara Backström Lindeberg, utbildad musiklärare som arbetar på Specialpedagogiska skolmyndigheten, Resurscenter syn i Stockholm, är stimulans från omgivningen betydelsefullt för ens personliga utveckling och välmående. Utifrån egen erfarenhet av att ha blivit blind insåg hon att visuell stimuli bidragit med en stor del av hennes tidigare upplevelser. Vid planering av miljöer önskar hon därmed ett lika stort utrymme för andra sinnen än det visuella (Kroksmark 2013, ss.82-83.). Exempelvis ljud som kan bidra med en uppfattning om var en befinner sig i en bestämd miljö, även om ljud enligt henne kan variera beroende på yttre faktorer såsom i vilken riktning vinden rör sig (Kroksmark 2013, s.81).

För blinda personer kan kombinationen av ljud och känsel ha en betydande funktion enligt Gunnar Karlsson, psykolog och psykoterapeut. Han menar att hörseln kan ge en uppfattning om avstånd och därmed en rumsuppfattning förutsatt att personen tidigare upplevt rumsligheten via syn och/eller känselintryck (Karlsson 1999, s.93).

Syn och känsel ger människan förmågan att ha direktkontakt med olika objekt i omgivningen vilket kan bidra till en uppfattning om en värld bestående av olika ting. Med hjälp av en visuell upplevelse förstås helheten av ett objekt och även dess omgivning eftersom det uppfattas i perspektiv. När ett objekt däremot upplevs via känsel är det inte förrän en fysisk kontakt skett tillsammans med tidigare kunskap som vi förstår helheten av objektet (Karlsson 1999, ss.37-38.). Känselupplevelsen kan även vara en indirekt kontakt som är receptiv vilket innebär att yttre faktorer som exempelvis vinddrag kan ge oss en uppfattning om objektets närvaro (Karlsson 1999, s.94).

Karlsson uttrycker vikten av att blinda personer på egna villkor och utifrån egna erfarenheter kan uttrycka sig och utvecklas som personer. Det blinda personer till exempel upplever som konkret, via direktkontakt, kan ibland glömmas bort eftersom det sker en anpassning till visuella upplevelser vilket förutsätter en kognitiv erfarenhet hos blinda (Karlsson 1999, s.80).

Syfte

Syftet är att undersöka vilka behov personer med synnedsättning har för att kunna ta del av offentliga parkmiljöer.

Frågeställning

- » Vilka behov eller brister finns det för att personer med synnedsättning ska kunna ta del av parkmiljöer i allmänhet och Stadsparken i Uppsala samt Humlegården i Stockholm i synnerhet?

Begreppsprecisering

Punktskrift är en taktil skrift som läses med fingertopparna. Bokstäverna består av en till sex upphöjda punkter (Synskadades Riksförbund 2016).

Syn innebär att uppfatta ljus både i riktning och intensitet (Nationalencyklopedin 2017).

Med *synnedsättning* menas i denna uppsats den individuella synförmågan i varierad grad.

Tillgänglighet avser i detta sammanhang att med nedsatt rörelse- och orienteringsförmåga på grund av nedsatt syn, kunna vistas och delta aktivt eller passivt i parkmiljöer under upplevd trygghet och säkerhet.

Med *trivsamma* parkmiljöer menas i denna uppsats att kunna njuta av omgivningen och att känna sig trygg.

Metod

Studien gjordes med hjälp av intervjuer med personer med synnedsättning, i grupp eller enskilt. Sammanlagt deltog sexton personer; sju kvinnor/flickor och åtta män/pojkar. Majoriteten av informanterna var ungdomar mellan 20 och 26 år samt äldre från 60 och 86 år med grav synnedsättning.

En specialpedagog med kunskap om syn deltog i en telefonintervju och bidrog med arbetslivserfarenhet av barn med synnedsättning i förskoleåldern samt tonåren mellan 14 till 15 år, beträffande skolgårdsmiljö.

Intervjuerna genomfördes i parkmiljö i Uppsala och Stockholm samt på en ungdomsgård i Stockholm. Parkmiljöerna möjliggjorde upptäckter på plats och kunde användas som en gemensam referenspunkt.

Samtliga intervjuer var kvalitativa och semistrukturerade med intervjufrågor som delades in i olika kategorier. Detta innebar i denna uppsats att intervjufrågorna ställdes informellt i obestämd ordning, likt ett samtal (Patel & Davidson 2011, s.82). Intervjuer via direktkontakt eller telefon ökade materialets trovärdighet i och med att feltolkning av frågor och svar kunde undvikas (Kvale & Brinkmann 2009, s.264).

Intervjumaterialet transkriberades med justerade citat för att underlätta läsbarheten. Meningsformuleringar ändrades från talspråk till skriftspråk, adderade ord redovisades med (ord) och borttagna ord redovisades med (...). Nedan följer ett urval av förberedda intervjufrågor för informanterna med synnedsättning och specialpedagogen. Urvalet baserades på vilka svar som presenterades i resultatdelen.

- » Brukar du vistas i parkmiljöer? /Hur ofta används parkmiljöer i pedagogiskt syfte i skolan?
- » Vad tycker du om att göra i parkmiljöer? /Vilken betydelse har skolgårdens karaktär för barnen?
- » Hur upplever du tillgängligheten? Hur kan tillgängligheten förbättras i parkmiljöer/skolgårdsmiljöer?
- » Vilka hinder är vanliga i parkmiljöer/skolgårdsmiljöer?
- » Hur upplever du användbarheten av parkens funktioner?
- » Hur skiljer sig användningen under olika årstider i parkmiljöer/skolgårdsmiljöer?
- » Vilka sinnesintryck är mest betydelsefulla?
- » Hur upplevs öppna grasmattor?
- » Är entrén eller entréerna tydliga?
- » Finns det tillgängliga skyltar?
- » Hur är trygghetsupplevelsen?
- » Hur upplevs belysningen?

Genomförande

Den första intervjun, 2017-05-01, genomfördes i Stadsträdgården i Uppsala och bestod av sex personer i åldrarna 46-81 år. Gruppen kontaktades via den ideella intresseorganisationen Synskadades Riksförbund, Uppsala län. Den drivs av och för personer med synnedsättning bestående av lokalföreningar, distrikt och riksförbund (Synskadades Riksförbund 2017). Intervjun pågick i drygt 60 minuter och spelades in samt transkriberades. Mötet inleddes med en presentationsrunda och en presentation av intervjuens upplägg samt syfte. Under intervjun passerades huvudentrén, en gång- och cykelbana, en lekplats samt parkens café där intervjun avslutades med en fika.

Den andra intervjun, 2017-05-02, genomfördes på en ungdomsgård i Stockholm med sju personer i åldrarna 12-26 år. Dessa kontaktades via föreningen Unga med synnedsättning. I och med att vi träffades på ungdomsgården skedde intervjun inomhus. Intervjun pågick i 30 minuter och spelades in samt transkriberades.

Den tredje intervjun, 2017-05-03, genomfördes i Stadsträdgården i Uppsala med en person i åldern 24 år. Intervjun pågick i 90 minuter och spelades in samt transkriberades. Möjligheten till en längre intervju bidrog till passage genom flera av parkens olika delar.

Den fjärde intervjun, 2017-05-8, genomfördes i Humlegården i Stockholm med två personer i åldrarna 45 och 86 år. Dessa svarade på en annons som jag skickade in till ljudtidningen ”På tal om Stockholm” och Synskadades Riksförbunds ljudtidning ”Perspektiv”. Annonsen bestod av information om uppsatsen, datum och tid för intervjutillfället i Uppsala och i Stockholm. Intervjun pågick i 60 minuter och spelades in samt transkriberades. Under intervjun passerades parkens huvudentré i riktning mot Kungliga biblioteket där samtalet varade.

Den femte intervjun, 2017-05-8, genomfördes över telefon med en specialpedagog med kunskap inom syn som kontaktades via en gemensam vän. Intervjun pågick i ungefär 20 minuter och svaren antecknades med stödord under samtalet.

Analysmetod

Arbetet analyserades med hjälp av en för studien framtagna metod strukturerad i kategorierna; Aktivitet, Funktion, Information, Orienterbarhet, Trygghet, Skala och Rumslighet samt Sinnesupplevelser. Kategoriseringen bestämdes utifrån hur det transkriberade materialets innebörd tolkades. Därefter gavs varje kategori en egen färg vilken användes för att stryka över svarsord kopplat till bestämd kategori för att sammanställa resultatet. I efterhand omsortades svaren, och kategorierna Aktivitet, Funktion och Skala samt Rumslighet ersattes av Tillgänglighet medan Sinnesupplevelser ersattes av Kvalitéer. Detta för att koncentrera innehållet till färre kategorier för ökad läsbarhet.

Resultat

Resultatdelen är uppdelad i kategorierna; Tillgänglighet, Orienterbarhet, Information, Trygghet och Kvalitéer. Efter varje kategori följer en analys och i slutet av resultatdelen följer en sammanställning av resultatet.

Informanterna presenteras med en versal utan koppling till namn. Tolkning av informanternas synsättning är baserat på deltagarens egen beskrivning eftersom en tydlig gräns mellan grav synsättning och synsvag saknas.

Informant	Kön	Ålder	Synsättning	Intervjuform/plats
A	Man	46	Grav	Grupp/Stadsträdgården
B	Man	60	Grav	Grupp/Stadsträdgården
C	Man	65	Grav	Grupp/Stadsträdgården
D	Kvinna	71	Grav	Grupp/Stadsträdgården
E	Man	79	Grav	Grupp/Stadsträdgården
F	Man	81	Grav	Grupp/Stadsträdgården
G	Pojke	12	Blind	Grupp/Ungdomsgård
H	Flicka	15	Grav	Grupp/Ungdomsgård
I	Pojke	17	Grav	Grupp/Ungdomsgård
J	Kvinna	20	Blind	Grupp/Ungdomsgård
K	Kvinna	21	Synsvag	Grupp/Ungdomsgård
L	Kvinna	26	Synsvag	Grupp/Ungdomsgård
M	Kvinna	26	Grav	Grupp/Ungdomsgård
N	Man	45	Grav	Grupp/Humlegården
O	Kvinna	86	Grav	Grupp/Humlegården
P	Man	24	Synsvag	Enskilt/Stadsträdgården

Tabellen visar en presentation av informanterna och en uppdelning av intervjuerna, visat i färgerna grönt, gult, orange och blått.

Tillgänglighet

Gräsmattor, tillfälliga eller permanenta hinder och brist på kontrastrika eller taktila markeringar kan påverka tillgängligheten.

Enligt informant L hämmas framkomligheten över gräsmattor av att det ibland kan finnas, ”en liten låg staty” som hon inte förväntar sig ska vara där. Informant M förklarar att, ”... om det är stora områden med gräs där det kanske inte dyker upp någonting annat som kan vara ett kännetecken, åt något håll, då kan jag tycka att det är svårt att navigera... veta var i parken är jag nu... hur långt är det till nästa kant?”. För att tillgängliggöra gräsmattor föreslår specialpedagogen att det finns en taktil och visuell markering som tydliggör en gångväg över gräset.

Gällande kontraster föreslår specialpedagogen användning av vita ränder och gula markeringar samt gult mot mörk bakgrund för att bidra med visuella intryck. För att förbättra användbarheten av skolgårdsmiljön föreslår hon att handtagen på ett lekredskap har en annan färg än helheten eller att det finns delar som sticker ut, i olika storlekar som går att greppa. Enligt henne kan dessa taktilt markera var personen befinner sig eftersom dessa är bestående. Vid färgsättning framför hon även vikten av förståelse för färgblindhet vilket många pojkar har. Detta är enligt henne inte inkluderat i begreppet synnedsättning vilket är felaktigt eftersom personerna inte kan urskilja färger. En problematik hon uppmärksammar i skolgårdsmiljö är om barnen tillsammans ska springa till den gröna hästen på skolgården vilket förutsätter att alla kan uppfatta färgen grön.

Permanent hinder kan exempelvis vara trappor som inte är markerade vilket är en fallrisk. Informant M nämner att hon många gånger varit med om detta och syftar främst på när det är en låg nivåskillnad med endast två till tre trappsteg, vilket hon inte förväntar sig i parker förutom vid ingången till ett hus. En tydlig markering enligt informant M är gulsvart räfflad tejp som är möjlig att känna med den vita kätten.

Tillfälliga hinder kan exempelvis vara uteserveringar under sommarhalvåret. Informant M nämner att dessa bör markeras och att räcken bör finnas för att stolarna annars utgör ett hinder över gångväg. Räckena menar hon bidrar både till en markering av platsen och av ingången till uteserveringen. En problematik är att miljön varierar under sommaren och vintern, vilket hon föreslår kan åtgärdas med hjälp av bestående objekt i fast form som kan fungera som riktmärken för olika årstider.

Analys

Parkmiljöer bidrar med rekreativa mötesplatser som ofta består av stora eller små gräsarealer. Dessa friytor möjliggör olika typer av aktiviteter som kan föra samman en mångfald av människor och bidra till social gemenskap, förutsatt att dessa är tillgängliga och användbara för alla människor i samhället. Detta kräver att fysiska respektive psykiska hinder åtgärdas utifrån olika behov. Resultatet visar att gräsmattor upplevs svårnavigerade och att fysiska hinder försämrar framkomligheten. Att kunna röra sig fritt innebär att kunna förlita sig på att omgivningen är trygg och säker. Specialpedagogen föreslår visuella kontraster och taktila markeringar på gräsmattor. Vid val av färger antyds gult mot mörkt vara

användbart. Detta kan uppfattas som en diskret åtgärd som bevarar friytans storlek och form samtidigt som det kan innebära att alla inte förhåller sig till samma struktur. För att skapa trygga och säkra gångvägar bör dessa troligtvis fylla en bestämd funktion som markerar var gångvägen sträcker sig vilket även bidrar med en avgränsning av friytan. Ett framkomligt markunderlag för användare av rullstol eller barnvagn är även hjälpsamt för personer med nedsatt syn eftersom det troligtvis inte kräver samma koncentration som vid uppfattning av en diskret taktillmarkering.

Orienterbarhet

För personer med synnedsättning kan ett enkelt gångsystem med taktila kanter och kontrastriska markeringar samt riktmärken bidra till en god orienterbarhet.

Under intervjun observerar informant A att den följda kanten längs med gångvägen tar slut och förklarar att det är ovisst om vad som är själva promenaden. Han kan antingen svänga längs med kanten eller fortsätta rakt fram och möjligen hitta någonting nytt att följa (se figur 1).

Figur 1 visar gångväg som delar sig i två riktningar utan informationsskylt med vägledning. Kantsten mellan gräsmatta och grusväg fungerar som naturligt ledstråk. Linnea Tillenius (2017-07-01).

Figur 2 visar ett dåligt exempel på naturligt ledstråk som saknar en tydlig gräns mellan grus, gräs och stenbeläggning. Linnea Tillenius (2017-07-01).

Med hjälp av en logisk struktur anser informant A att avkoppling kan uppnås, förslagsvis att träd används som riktmärken för var en befinner sig i miljön. Detta antyds även av informant E som nämner att ”jag kan se hur träden ser ut” i parken han dagligen besöker. Enligt informant P saknas en logisk struktur av gångvägarna, att det handlar om att ”lära sig att hitta”. Detta gäller oavsett vad det är för miljö enligt informant B.

Informant O nämner att det generellt för orienteringsförmågan är bra med en viss struktur, ”en rak sträcka som går igenom området”. Dock påpekar hon nöjet med att kunna, ”gå på små upptäcktsfärder”. Informant M framför att parker ofta kan ha snirkliga gångvägar vilket hon upplever förvirrande när flera gångvägar leder till samma plats, istället för till olika målpunkter som exempelvis en utgång eller en staty.

I Stadsträdgården påpekar informant F att det är, ”otydliga markeringar mellan grus och gräs” vilket informant D menar beror på att, ”det är gammalt och slitet” (se figur 2).

Informant C menar att blinda ofta använder hörseln för att orientera sig och att det därmed är betydande att planera och gestalta med ljud, till exempel rinnande vatten. Även informant M föreslår att vattenljud, som exempelvis från en fontän kan användas vid val av riktning över stora öppna ytor eftersom ljudet är något att förhålla sig till. För att bidra med lokaliseringsslud föreställer sig informant L vindspel som stämmningsfullt skapar olika ljud vid ingångarna, ”som är fint och vackert i sig men samtidigt gör en väldigt stor nytta”. Informant I tillägger att olika ljud vid olika ingångar kan hjälpa en att lokalisera sig och föreslår musik istället för

vindspel. Informant A förklarar att det kan vara bra att veta, ”vilka ljud man ska vara uppmärksam på”, att till exempel trafikoljud från en bilväg kan höras på andra sidan av vegetation. Specialpedagogen förklarar att ljud är viktigt för social interaktion, ”eftersom det oftast är det som skapar samspel, att tala med varandra”.

För att lära känna en plats registrerar informant N olika markeringar i omgivningen som ger honom en ungefärlig förståelse för var han befinner sig. Han förklarar, ”som jag markerar för mig själv, som jag vet kommer finnas där”, exempelvis ett klistermärke på en stolpe eller någonting på en byggnad. Att information om omgivningen även kan vara en receptiv känsla beskriver informant O som, ”en värmeutstrålning... (och) en mycket snabb förändring och sedan... luften”. Enligt Informant H är det ofta möjligt att, ”känna om det är något bredvid en”.

För informant J är det ingen självklarhet vad hon tycker om att göra i parkmiljöer men föreslår teater- eller musikevent vilket förutsätter att det är enkelt att hitta dit. Hon nämner att, ”om det är en park med en scen... då kan det vara bra med ledstråk hela vägen dit så man hittar”.

Informant G nämner att det är svårt att möta upp någon när det är mycket folk eftersom många parker är stora samtidigt som parkens avgränsning är otydlig.

Informant P förklarar att det är bra att ha, ”...(fler) saker att ta sikte på”, att exempelvis stolpar och bänkar kan fungera som riktmärken. Vid val av färg fortsätter han, ”... en park har ju väldigt mycket grönt utav naturliga skäl” och föreslår att bänkar och byggnader färgläggs i färger som kontrasterar mot grönt eller brunt. Exempelvis en ljusmålad bänk som urskiljs från ett buskage. Under intervjun observerar han en parkbänk på avstånd som är målad i mörkgrönt och blänker vilket kontrasterar mot gräset (se figur 3). Informant E förklarar att det kan vara bra med, ”en utmanande färg” för att synliggöra ett objekt men att det finns en problematik i vilka färger som bör användas. Enligt honom saknas tillämpning av färgkontraster på grund av brist på kunskap, ”om vad det innebär” för personer med synnedsättning.

Figur 3 visar en mörkgrön parkbänk som synliggörs av att den blänker och därmed kontrasterar mot närliggande gräsmatta samt grusgång. Linnea Tillenius (2017-07-01).

Årstidsvariationerna ställer även krav på god skötsel och underhåll av utomhusmiljöer.

Informant M nämner vikten av att ploga ordentligt under vinterhalvåret, förslagsvis att det finns ett system för snöhögarna där dessa hamnar likartat och inte över gångvägar. Informant L tillägger att sandningen inte får medföra att ledstråk övertäcks samtidigt som detta naturligtvis behövs på grund av halkrisk. Dock nämner hon att en snöplogad kant är ett naturligt ledstråk som kan användas när ledstråk är övertäckta av sand. För informant G är det svårt att hitta i parkmiljöer oavsett årstid och han menar att under, ”sommaren är det mycket

skyltar” som hindrar framkomligheten medan det på hösten och vintern är höstlöv eller snö. Under hösten kan höstlöven ha liknande effekt och orsaka försämrade framkomlighet även om informant J nämner att hon tycker om att samla in höstlöven med den vita kappen. Informant I påpekar att underhåll av parkmiljöer påverkar orienterbarheten vilket Informant L förklarar kan betyda att någonting utslitet ersätts med annat än, ”det ledstråk som fanns där” från början.

Analys

En logisk struktur innebär för många människor i samhället en orienterbar utomhusmiljö. För personer med nedsatt syn eller nedsatt kognitiv förmåga kan detta vara betydande om personen hittar på en plats. Risken är att det blir för stort fokus på det tydliga och enkla vilket kan leda till att upplevelsen blir tråkig. Att skapa förutsättning för både enkelhet och nyfikenhet kan planeras med hjälp av en varierad struktur av gångvägar för olika funktioner eller en kontinuerlig förändring av växt- och markmaterial längs med ett huvudstråk.

Ljud är till hjälp för personer med synnedsättning och kan samtidigt vara störande. Trafikoljud bidrar med ökad stressnivå samtidigt som det innebär en trygghet att veta var en befinner sig i förhållande till biltrafiken. Genom att dämpa upplevelsen av exempelvis trafikbuller får personer med synnedsättning svårare att orientera sig.

Årstiderna ställer olika krav på skötsel och underhåll för god orienterbarhet och tillgänglighet. Att snö och höstlöv främst innebär ett hinder för framkomligheten kan åtgärdas genom att kombinera skötsel med gestaltning för att på så sätt bidra med en estetisk upplevelse som är både visuell och taktil. Detta kan fungera både som riktmärken under olika årstidssäsonger och identitetsskapande för olika parkmiljöer.

Information

Taktila informationsskyltar med ljudbeskrivning av parkens storlek, gångsystem och funktioner bidrar med god orienterbarhet.

Enligt informant A kan ljudbeskrivningar vara till hjälp samtidigt som Informant P nämner att existerande teknik behöver bli känt bland personer med synnedsättning för att dessa ska fungera.

Informant A anser att det bör finnas en bra standard för hur miljöer ska visas i relief, ”... vad (som) är vatten, vad (som) är grus (och) vad (som) är gräs”. Information som är användbar enligt honom är parkens storlek och form såsom, hur lång passagen är igenom parken. Informant O förklarar att, ”(en) upphöjning, hur vägen går, att jag får (en) översikt över det hela... en klar avgränsning, hur stor parken är... det vore enkelt och tillgängligt för alla”. Specialpedagogen förklarar att det är bra med taktila kartor eftersom dessa kan bidra med en förståelse för hur olika hinder känns, till exempel, ”taggig (eller) bollig”.

Informant E nämner en skorsten som finns i den park han dagligen besöker, att han kan, ”... se en skugga mot himmelen men jag vet inte hur den ser ut”. Han föreslår, ”en liten miniatyr” och punktskrift för att kunna känna och läsa om verket.

Informant O föredrar att kunna ringa ett telefonnummer för att få omgivningen beskriven eftersom hon inte kan läsa punktskrift.

Informant P föreslår skyltar placerade på olika ställen med en taktil eller färgstark punkt som markerar på respektive karta var en befinner sig i parken.

Enligt informant K bör informationsskyltar bestå av en mörk bakgrund med punktskrift och vit text i tydlig textstorlek som inte är snirklig. Informant F har erfarenhet av skyltar som är på ett för långt avstånd eller skrivna med otydlig textstorlek.

Analys

Resultatet visar att det finns ett behov av skyltar med taktil information och punktskrift samt ljudbeskrivning. Utan information om storlek, form, rörelsemönster och funktioner saknas troligtvis en uppfattning om användning vilket hämmar tillgängligheten.

Specialpedagogen antyder att det kan vara bra i skolsammanhang att förbereda barnen på olika hinder. Detta kan vara en bra lösning även i parkmiljöer såsom förberedelse av fontäner eller statyer, vilket eventuellt kan öka trygghetskänslan samtidigt som det inkluderar personer med nedsatt syn att ta del av användningen och gestaltningen. Med hjälp av en taktil karta eller modeller av olika hinder möjliggörs en taktil uppfattning via direktkontakt samtidigt som den fysiska kontakten även bidrar med en uppfattning om vilket ljud materialet avger vid beröring.

I resultatet antyds det saknas en standard för reliefartade kartor vilket kan vara en anledning till att det finns ett behov av reliefkartor. Eftersom specialpedagogen antyder att den visuella utformningen ibland överskuggar den taktila upplevelsen är det säkerligen bra med en utformning av reliefkartor baserat på taktila erfarenheter hos personer med synnedsättning.

Trygghet

Belysning och igenkänning samt en god orienterbarhet är betydande för trygghetsupplevelsen.

Informant A anser att det positiva med parker är att det vanligtvis är avkopplande eftersom att det inte är lika mycket hinder i jämförelse med i gatumiljöer. Däremot kan det enligt honom vara få personer på plats om en behöver hjälp vilket påverkar upplevelsen av trygghet. Informant B tillägger att det är, ”tryggare i parker än på gatorna” eftersom, ”det är mindre trafik”. Detta uppskattas även av informant O som nämner, ”lugnet och säkerheten... ingen trafik”. Dock påpekar informant A att gång- och cykelbanan i Stadsträdgården saknar en markering för cyklister och fotgängare samt att förbipasserande håller en något hög cykelhastighet. Han uppmanar, ”för egentligen behöver vi aldrig känna att vi är i vägen för vi har lika stor rätt att gå överallt. Det är stressande när det kommer en cykel bakom i ganska hög fart”.

Informant M har erfarenhet av att taggbuskar planterats nära gångvägar där hon förväntar sig att det ska vara gångvänligt.

För både informant N och informant D avgörs trygghetskänslan av hur väl de hittar i parkmiljöer. Enligt informant D kan det vara nödvändigt med sällskap för att ”lära sig hitta”. Hon menar att parkmiljöer kan vara svårorienterade.

Informant O känner sig otrygg i parkmiljöer under kvällstid på grund av erfarenheten av bländad belysning och det kompakta mörkret. För informant K som delvis förlitar sig på synen, är det viktigt att hela parken är upplyst och inte varierar från skarpt ljus till ett nästintill mörker. Informant L framför att belysningen inte får vara för skarp medan informant N påpekar att belysningen, ”inte (är) så jättestark” samt förklarar att det tar längre tid att hitta i parker under kvällstid. Enligt informant A bidrar en tät placerad belysning generellt till en trygghetskänsla men att tillämpning av kontrastvärden kan vara ett problem.

Analys

Resultatet visar att det finns en problematik i hur pass skarp belysningen bör vara för att skapa en trygghetskänsla hos personer med synnedsättning av olika grad. Att belysningen inte är tillräckligt skarp kan bero på att personen i fråga inte är lika ljuskänslig eller att avstånden mellan ljuskällorna är för långt och därmed påverkar ljusintensiteten.

Att flera informanter känner sig tryggare i parker än i gatumiljöer antyder att trafiken har en betydande påverkan på trygghetskänslan. I parkmiljöer gäller detta separeringen mellan fotgängare och cyklister vilket bör vara tydligt markerat både visuellt och taktilt. Detta är en enkel åtgärd som för många människor innebär en ökad trivsel eftersom det för fotgängare betyder en minskad oro att kollidera med en cyklist.

Kvalitéer

I parkmiljöer finns möjlighet att skapa varierade sinnesupplevelser med hjälp av planering och gestaltning av en mångfald av växt- och markmaterial.

För informant O syns trädkonturerna under vår och vinter eftersom hon under dessa årstider upplever grenverken innan bladen slagit ut. Eftersom hon endast har levt med synnedsättning i tre år kan minnet hjälpa henne att tyda delar av ett objekt, en bild hon själv visualiserar. Hon nämner att hon upplever blommor när de är många och att trädkronorna syns mot himmelen. Färger hon nämner är gult och vitt. Hon tillägger även att hon gärna vill känna på blad och trädstammar, ”en oas för alla sinnen”.

Informant M uppskattar doft och färg hos stora mängder med blommor. Hon vill uppleva att, ”årstiderna rör sig genom parken” där olika kännetecken, exempelvis doftande blommor eller en nyöppnad glasskiosk är, ”något att se fram emot”.

Informant M förklarar att fallfrukt möjliggör att kunna, ”känna på något som kommer från (trädet)” och föreslår rumsbildande träd med grenar som hänger ned till marken för, ”... de kan man ju väldigt tydligt känna på varför de är speciella”.

Informant O funderar på om material såsom torv, mull, bark eller sand kan användas för att skapa ett sviktande markunderlag. Hon önskar en variation av markmaterial än sten. Hon nämner att, ”... jag ser numera med fötterna” vilket innebär en ökad betydelse av känselintryck. Informant L exemplifierar känslan mellan packat respektive löst grus eller mellan gräs och stenplattor vid uppfattning av olika markmaterial.

Specialpedagogen nämner kvalitéer som att kunna lukta, känna och se. Vid gestaltning anser hon att det bör tänkas på att den visuella bilden möjligtvis inte överensstämmer med hur personer med synnedsättning uppfattar föremålet. I pedagogiskt syfte förklarar hon att ett varierat växtmaterial bidrar med skilda upplevelser som hjälper barnen att skapa sig en egen bild av skolgården. Hon uttrycker, ”så här skapar jag mig min värld”.

Analys

Att förstärka olika sinnesintryck kan bidra med att omgivningens struktur och innehåll kan definieras utifrån skilda sinnesupplevelser.

Om det saknas en visuell och taktill variation av markunderlag kan troligtvis en kontinuerlig förändring av markmaterial samt även växtlighet förstärka upplevelsen

av närliggande omgivning. Det är viktigt att fokusera på en dynamisk variation på både kort respektive långt avstånd.

I och med att synförmågan varierar i hög grad hos olika individer behövs en variation av visuella intryck såsom olika markunderlag och färger. Hur vi uppfattar färg är lika individuellt som hur vi uppfattar ljus eller mörker. Beroende på vad för typ av växtgestaltning som eftersträvas i skilda parker kan färgkombinationerna självfallet variera. I en park med ambitionen att efterlikna naturen saknas kontraster under perioder när blomning, fruktbildning och blad inte erbjuder ett spektrum av skilda färger. Årstidsvariationerna är för en landskapsarkitekt ständigt med i planeringen.

Sammanställning av aspekter

Denna sammanställning är baserad på resultat och analys av samtliga kategorier, vilken kan hjälpa landskapsarkitekter att tillgodose behov hos personer med synnedsättning. Vid gestaltning av parkmiljöer bör följande aspekter beaktas:

- » En logisk struktur med ett rakt och kontrastrikt huvudstråk som leder till parkens entréer, målpunkter samt mötesplatser.
- » Kontrastrika och taktila gångsystem över gräsmattor med hjälp av ljusa färglagda linjer eller kontrastrika taktila markeringar på markunderlaget.
- » Växter och byggda objekt fungerar som riktmärken längs med gångvägar, vid knutpunkter samt vid målpunkter.
- » Färg- och ljushetskontraster samt taktila kanter mellan olika funktionsytor, markmaterial samt vid nivåskillnader.
- » Tydligt markerade entréer med skylt och ljud.
- » Integrerade ljud från närliggande miljöer för att bidra med lokaliseringsljud och en avgränsning av parkrummet.
- » Informationsskyltar som är taktila och läsbara med hjälp av reliefartad text, punktskrift, ljus tydlig textstorlek på mörk bakgrund samt ljudbeskrivning.
- » Informationsskyltar som är placerade vid olika knutpunkter med en taktill och kontrastrik markering av platsens läge.
- » Översiktskartor i relief (se figur 4) som visar parkens storlek, form, gångsystem, funktioner och avgränsning.
- » Modeller i miniformat som taktillt visar byggda objekt i sin helhet.
- » Kontrastrik och taktill markering av yta för personlig service.
- » Jämn och bländfri belysning längs med gångvägar, vid informationsskyltar, mötesplatser, byggda objekt och planteringsytor.
- » Kontrastrik och taktill separering av gång- och cykel.
- » Utformning av årstidsbestämda hinder som fungerar som riktmärken för olika säsong.
- » Kontrastrika och taktilla detaljer i fast form som markerar olika riktmärken.
- » Varierat markmaterial för olika sinnesupplevelser.
- » En årstidsvarierande växtgestaltning som är möjlig att nå eller utforska, såsom trädstam, frö-ställning, fruktställning, blad och blommor.
- » Ljusa färger för markeringar, byggda objekt och växtgestaltning som kontrasterar mot närliggande omgivning.

Sammanställningen är gjord utan rangordning.

Diskussion

Figur 4. Översiktskarta över lekplatsen Båtmanstorpet i Riksby, Bromma. Ett exempel på en översiktskarta som avläses med hjälp av en upphöjning av planens olika delar. Kartan informerar med tydlig svartskrift och punktskrift lekplatsens skala, entré samt tavlans plats. Placerad av Stockholm Stad. Linnea Tillenius (2017-04-12).

kontaktades via Synskadades Riksförbund och Unga med synnedsättning, som drivs av personer med nedsatt syn. Innehållet är högst påverkat av informanterna eftersom arbetets bidragande kunskap är baserat på subjektiva erfarenheter.

Tillgänglighet

Vid planering och gestaltning för allmänheten är det en utmaning att tillgodose behov hos enskilda individer eftersom olika krav ställs på tillgänglighet och användbarhet. Detta innebär att skapa förutsättning för en funktionsanpassning som bidrar med mångfald och därmed inkluderar individer med olika bakgrund.

Behovet av parkmiljöer är olika för olika individer samtidigt som studier enligt Konijnendijk et al (2013) visar att parker har en positiv inverkan på både fysisk och psykisk hälsa hos människor. För att parkmiljöer ska kunna fylla en tydlig funktion och nytta bör dessa vara tillgängliga och användbara, vilket enligt plan- och bygglagen (2010:900) krävs för en god livsmiljö (SFS 2013:867). Likt Synskadades Riksförbund i Stockholm och Gotlands Län (2017) bekräftar resultatet att det finns brist på kontrastmarkering vid nivåskillnader. Dessutom förekommer det enligt resultatet brist på markering av statyer och uteserveringar. Denna insikt innebär att det i parkmiljöer förekommer hinder som orsakar

Att tillgängliggöra utomhusmiljöer innebär att dessa är användbara och orienterbara för alla människor i samhället. Enligt Synskadades Riksförbund (2016) innebär detta för personer med synnedsättning att exempelvis gångvägar, separering av gång- och cykel och nivåskillnader tydliggörs med hjälp av färg- eller ljushetskontrast samt taktilt såsom kanter eller markeringar mellan skilda markmaterial. För att åtgärder ska vara användbara är det enligt Synskadades Riksförbund (2016) viktigt att kommuner och företag informerar om dessa.

För god orienterbarhet krävs en jämn och bländfri belysning vilket enligt Boverket (2010) även resulterar i ökad trygghetskänsla om ljus- och färghetskontraster återges i omgivningen.

Resultat

Resultatet visar en stark koppling till tidigare kunskap vilket troligtvis beror på att arbetets huvudsakliga källor

försämrad framkomlighet och säkerhetsrisker såsom fallolyckor vilket bryter mot lagen om en god livsmiljö.

Orienterbarhet

Nya miljöer betyder ett utforskande för oss alla vilket oftast är stimulerande. Dock framgår det i resultatet att detta kan vara tidskrävande för personer med synnedsättning vilket leder till att personer med nedsatt syn inte kan vistas på samma villkor som fullt seende. Exempel på detta är otillräckliga ledstråk som gångvägar som delar sig eller gräs som spridits över till grus vilket lämnar en diffus kant. Enligt Synskadades Riksförbund (2016) kan konstgjorda ledstråk- och ytor användas för att visa en riktning samtidigt som det kräver att individen kan tolka signalerna. Eftersom det enligt Statens Folkhälsoinstitut (2009) finns studier på att en spontan uppmärksamhet bidrar med avkoppling, kan ett sådant fokus som konstgjorda ledstråk- och ytor innebära, vara hämmande. En lösning är att använda olika markmaterial när gångvägar delar sig för att bidra med en taktill förändring som visar att det finns två riktningar, exempelvis packat respektive lösaktigt grus. Eftersom markanta skillnader kan riskera att signalera att ytorna fyller olika funktioner kan en subtil förändring vara bra.

För landskapsarkitekter gäller det att åstadkomma en varierad sinnesupplevelse med hjälp av växtlighet och utomhuståligt material. Detta bör enligt informanterna planeras konsekvent, gärna längs med gångvägar och knutpunkter. Synintryckets dominans under gestaltningsarbetet påverkar resultatet med risk att det visuellt estetiska hamnar i fokus framför den kognitiva uppfattningen av miljön. Att resultatet visar att orienterbarheten kan öka med hjälp av att förstärka ljud tydliggör hur ljud kan ha olika betydelse för olika människor. Samtidigt beror ljudupplevelsen enligt Kroksmark (2013) på yttre faktorer såsom vindriktning vilket är en viktig insikt vid analys av ljudupplevelsen, hur märkbara ljud är och hur det påverkar omgivningen.

Att det antyds finnas en okunskap om kontrastsättning med hjälp av färg är troligt eftersom uppfattning av färg likt ljus påverkas av hur det enligt Synskadades Riksförbund (2016) kontrasteras och kombineras med närliggande miljö. Färger som blänker visas i resultatet kunna kontrastera mot omgivning samtidigt som det troligtvis medför en bländningsrisk. Dessutom kan enligt Boverket (2010) belysningens färgåtergivningseffekt påverka uppfattningen av färgkontrasterna i miljön. En variationsrik färgkombinerad växtlighet i samspel med byggda objekt kan troligen åstadkommas i en årstidsvarierad miljö vilket för en landskapsarkitekt är en av flera utmaningar som ställs i utomhusmiljöer.

Årstidsvariationerna ställer även höga krav på skötsel och underhåll för en god orienterbarhet och tillgänglighet. Resultatet visar att det finns en problematik i att både snön och sandningen efteråt leder till att ledstråk- och ytor blir övertäckta. Detta stärker insikten om att gestalta med byggda objekt eller växtlighet längs med gångvägar för att bidra med flera hjälpmedelsmetoder än uteslutande kanter mellan olika markmaterial. Dock kan snö enligt Boverket (2005) leda till att riktmärken övertäcks och att kontrasterna i omgivningen förändras vilket säkerligen kan vara missvisande även om väderförhållandet är förklaringen.

Information

Resultatet visar att det finns ett behov av taktilla skyltar och kartor med punktskrift samt ljud. Att det finns ett behov kan innebära att det saknas tillämpning i och med

att informanterna bidrar med åtgärdsförslag. Samtidigt kan resultatet bero på hur ofta informanterna vistas i parkmiljöer eftersom utforskandet av parkmiljöer anses vara betydande. Dock bör information självfallet vara lättillgänglig för alla och därmed ges direkt vid exempelvis entréerna. Detta förutsätter en god orienterbarhet till parkmiljöernas entréer vilket kan vara ett problem i sammanhanget.

Behovet av reliefartad text och ljudbeskrivning förstärks även av att resultatet påvisar att punktskrift inte är en självklarhet hos personer med nedsatt syn.

Likt Synskadades Riksförbund (2016) visar resultatet att modeller kan bidra med information om olika objekt i omgivningen. Specialpedagogen antyder även att detta kan vara en god lösning på en informationsskylt, att förbereda barnen taktiskt i skolgårdsmiljö om vilka hinder som finns. Detta kan möjligen vara användbart i modellform, exempelvis en miniatyr av en staty, med koppling till Karlsson (1999) om att känseln bidrar till en fysisk direktkontakt medan ljudet av materialet kan vara svårare att tyda i och med vikten av tidigare upplevelse av hur materialet känns. Det kan därmed vara betydelsefullt att förbereda besökare och brukare på den taktiska upplevelsen av olika byggda eller naturliga objekt i parkmiljöer.

Trygghet

Enligt Boverket (2010) anses en god belysning inge en känsla av trygghet dock är det viktigt att belysningen tillgodoser olika behov hos olika individer för att detta ska vara möjligt. Det är därmed viktigt att skapa förutsättningar som fungerar både dag- och kvällstid för olika behov. Resultatet bekräftar främst att belysningen bör vara jämn och bländfri samtidigt som ljuskällor även antyds vara för svaga. Detta kan troligtvis bero på varierad ljuskänslighet hos informanterna eller möjligtvis en erfarenhet av ojämnt fördelad belysning. Att resultatet visar på erfarenhet av bländande belysning och mörka partier antyder att det råder brist på åtgärder. Detta kan bero på okunskap eftersom det idag enligt Boverket (2010) finns belysning med god ljuskvalitet samtidigt som det finns ett behov av fortsatt teknisk utveckling.

Resultatet visar även att trygghetskänslan kan bero på antalet personer på plats vilket antyder likt Synskadades Riksförbund (2016) att personlig service är viktigt. Detta kan betyda att parkmiljöer i allmänhet inte är tillräckligt informativa samtidigt som behovet av mänsklig närvaro möjligen har en positiv inverkan på trygghetskänslan oavsett om personen hittar eller inte.

Kvalitéer

Resultatet tyder på att känselintrycket kan vara betydande vid upplevelsen av olika växter som exempelvis möjligheten att känna på frukter och grenar för att ges en helhetsuppfattning om objektet. Dock är detta självfallet individuellt eftersom utforskandet och intresset varierar för olika individer.

Växtligheten kan antydast upplevas mörk eftersom kontrastsättning av byggda objekt föreslås färgläggas i ljusa färger. Detta är en viktig insikt att beakta i gestaltningen när växter och byggda objekt är planerade att samspela vilket kan riskera att parkmiljöernas olika funktioner blir svåra att urskilja för personer med synnedsättning.

Likt Karlsson (1999) bekräftar specialpedagogen vikten av att på egna villkor och utifrån egna erfarenheter uttrycka sig och utvecklas som person. Att i planeringen och gestaltningen ta hänsyn till olika sinnesupplevelser i utomhusmiljöer påverkar dock inte vilka funktioner samt aktiviteter som faktiskt

sker. Normkritiska tillvägagångssätt är en förutsättning för mångfald, vilket stödjer individer att utmana och forma miljöer utifrån eget behov och intresse.

Metod

Syfte och frågeställning besvarades med hjälp av intervjuer och en sammanställning av olika aspekter vilket främst bekräftar tidigare kunskap. Kvalitativa intervjuer bidrog med ett resultat direkt från personer med kunskap om och erfarenhet av synnedsättning. Detta höjer resultatets trovärdighet och bidrar med teoretiskt användbar kunskap vid planering och gestaltning av parkmiljöer. I och med att frågorna troligen formades av visuella erfarenheter hos mig som intervjuare, anser jag att semistrukturerade intervjufrågor var lämpligt. Detta innebar att informanterna kunde tolka intervjufrågorna fritt och därmed påverka samt forma studiens innehåll.

Resultatet är självfallet påverkat av den bearbetade analysmetoden eftersom de olika kategorierna bidrar till en bestämd riktning i arbetet. Hur jag valt att transkribera och tolka svaren har varit avgörande för kategoriseringen. Analys av resultatet saknar hänsyn till att intervjuerna genomförts på olika platser vilket säkerligen påverkat informanternas svar eftersom de skilda parkmiljöerna, intervjun inomhus och specialpedagogens fokus på skolgårdsmiljö innebar olika förutsättningar. Ytterligare kan grad av synnedsättning och hur länge personen haft nedsatt syn antas påverkat resultatet vilket inte jämfördes med anledning av att undersöka behov utan hänsyn till orsak.

Resultatet bidrar med åtgärder men saknar en konkretisering av syftet vilket från början var menat att visualiseras i ett gestaltungsförslag istället för att formuleras i en skriftlig sammanställning. Frågor om förslag på utformning av olika åtgärder hade varit användbart för att med ord beskriva hur teorin kan tillämpas i praktiken.

På grund av arbetets omfattning gjordes ett urval av materialet vilket innebar en begränsning av resultatet. Frågor och svar som bortprioriterades var förslag på aktiviteter och funktioner vilket är högst subjektivt på grund av olika intressen och preferenser.

Om jag gjort annorlunda idag hade jag ställt fler följdfrågor eftersom många svarsformuleringar var svåra att tyda i efterhand vilket påverkar materialets trovärdighet. Det hade även varit bra att under den första intervjun vänta med att ställa frågor tills gruppen var samlad. En lärdom jag tar med mig är att en mindre grupp på två till tre personer är mer hanterbart eftersom detta ger varje informant mer tid och underlättar för mig som intervjuare att fördela ordet jämnt. För studiens syfte att undersöka olika behov hade intervjuer med barn varit användbart för ett ökat barnperspektiv. Dock anser jag att resultatet bidrar med kunskap som kan användas vid planering och gestaltning för alla åldrar i och med fokus på tillgänglighet och orienterbarhet istället för funktioner och aktiviteter.

Bortfall av ord som förekommit på grund av avbrutna meningar eller störningsljud som till exempel blåst är möjliga felkällor som påverkat resultatets innehåll. Eftersom informanterna besvarat frågorna utifrån skilda referenser kan jag ha misstolkat om informanterna menat parkmiljöer i allmänhet eller den undersökta parken.

Slutord

Denna studie har ett koncentrerat fokus på behov hos personer med synnedsättning i parkmiljöer och riktar sig till studenter och yrkesverksamma inom stadsplanering. Resultatet bidrar med kunskap i gestaltningsskedet, om de aspekter som påverkar möjligheterna för personer med synnedsättning att ta del av parkmiljöer. Studien pekar på ett antal frågor som behöver undersökas närmare, till exempel ljus- och färghetskontraster, orienterbarheten till parkentréer samt avgränsningen av parkmiljöer eller delar av parken.

Min slutsats är att det finns brister i de undersökta parkerna såsom tydliga ledstråk, markering mellan gång- och cykel samt informationsskyltar. Hur ledstråk och reliefkartor bör utformas samt vilka ljushetskontraster eller färger som bör användas skiljer sig från olika personer med nedsatt syn eftersom olika grad av synnedsättning innebär skilda behov.

För att personer med synnedsättning ska kunna ta del av parkmiljöernas rekreativa och hälsofrämjande effekter krävs det de görs tillgängliga, orienterbara och informativa.

Referenser

- Bellberg, H. (2010). *Kulturmiljövården utan synintryck – en studie med synskadade*. Kandidatuppsats, Institutionen för kulturvård. Göteborg: Göteborgs universitet.
https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/22733/1/gupea_2077_22733_1.pdf [2017-09-05][Elektronisk]
- Boverket (2010). *Plats för trygghet – Inspiration för stadsutveckling*. Karlskrona: Boverket.
http://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2010/plats_for_trygghet.pdf [2017-09-08][Elektronisk]
- Boverket (2005). *Tillgängliga platser – En bakgrund till Boverkets föreskrifter om användbarhet och tillgänglighet på allmänna platser och områden för anläggningar än byggnader, ALM*. (Upplaga 1:2) Karlskrona: Boverket.
http://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2005/tillgangliga_platser.pdf [2017-09-08][Elektronisk]
- Command, C., Hambrook, E., Wallin, S., Westerberg, S., Irlander Strid, Å. & Hvitfeldt, T. (2016). *Nationella trygghetsundersökningen 2016 – om utsatthet, otrygghet och förtroende*. (Rapport 2017:1) Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
https://www.bra.se/download/18.37179ae158196cb172d6047/1483969937948/2017_1_Nationella_trygghetsundersokningen_2016.pdf [2017-09-08][Elektronisk]
- Infoteket om funktionshinder – information från Region Uppsala (2017). *Vad är synskador?*
<http://www.lul.se/sv/Kampanjwebbar/Infoteket/Funktionsnedsattningar/Synskador1/Vad-ar-synskador/> [2017-05-26][Elektronisk]
- Karlsson, G. (1999). *Leva som blind*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Konijnendijk, C., Annerstedt, M., Busse Nielsen, A. & Maruthaveeran, S. (2013). *Benefits of Urban Parks – A systematic review – A Report for IFPRA*. Köpenhamn & Alnarp: IFPRA.
- Krokmark, U. (2013). *Se på mitt sätt – om barn och unga med synnedsättning*. Lund: Studentlitteratur AB
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB
- Larsson, P. (2015). *Doftande trädgårdar för synskadade*. Kandidatuppsats, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet.
https://stud.epsilon.slu.se/8396/1/larsson_p_150810.pdf [2017-09-05][Elektronisk]
- Malmgren, P. (2008). *Upplevelser av natur utan visuella intryck*. Examensarbete, Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet. <http://ex-epsilon.slu.se/2745/1/UpplevelserAvNatur-MalmgrenJuli08.pdf> [2017-09-05][Elektronisk]
- Nationalencyklopedin (2017). *Synsinne*.
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/synsinne> [2017-05-26][Elektronisk]
- Patel, R. & Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder – Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur AB
- Plan- och bygglag. (2010:900). (SFS 2011:335). Stockholm: Sveriges Riksdag.

- Plan- och bygglag. (2010:900). (SFS 2013:867). Stockholm: Sveriges Riksdag.
- Statens Folkhälsoinstitut (2009). *Grönorråden för fler – en vägledning för bedömning av närhet och attraktivitet för bättre hälsa*. Solna: Åtta.45 Tryckeri AB
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/f5981a14af284331aa957f724bbdbcf4/r2009-2-gronomraden-for-fler.pdf> [2017-09-15][Elektronisk]
- Synskadades Riksförbund (2016). *Hur fungerar punktskrift?*
<http://www.srf.nu/leva-med-synned-sattning/att-ha-en-synned-sattning/att-lasa/punktskrift/hur-fungerar-punktskrift/> [2017-09-05][Elektronisk]
- Synskadades Riksförbund (2017). *Om oss*.
<http://www.srf.nu/om-oss/> [2017-09-05][Elektronisk]
- Synskadades Riksförbund (2016). *Plattform för tillgänglig och användbar fysisk miljö*. Stockholm: Synskadades Riksförbund. <http://www.srf.nu/det-har-gor-vi/fragor-vi-driver/hur-vi-jobbar-med-fragorna/fysisk-miljo/plattform-for-tillganglig-och-anvandbar-narmiljo/> [2017-09-05][Elektronisk]
- Synskadades Riksförbund (2016). *Vem är synskadad?*
<http://www.srf.nu/leva-med-synned-sattning/om-synskador/vem-ar-synskadad/> [2017-05-26][Elektronisk]
- Synskadades Riksförbund – Stockholms och Gotlands Län (2017). *Tillgänglighet*.
<http://www.srfstockholmgotland.se/Fragor-vi-driver/Tillganglighet/> [2017-05-26][Elektronisk]
- Världsnaturfonden (2016). *Vatten och grönska i staden ger flerfaldiga värden*.
<http://www.wwf.se/wwfs-arbete/hallbara-stader/ekosystemtjanster-och-biologisk-mangfald/vatten-och-gronska-i-staden-ger-flerfaldiga-varden/1515787-hallbara-stader-3b-vatten-och-gronska-i-staden-ger-flerfaldiga-varden> [2017-08-04][Elektronisk]